

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 25 Juni 1891 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 22 Mei 1910. No. 1690.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 93, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag vóór middag 12 uur worden ontvangen, komen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 3.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.18. Abonnementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandlaren, Postdirecteuren enz. Afleverings: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.38. Aanvragen en vermelding van lievelingen f —.12 per regel.

Pro feige.

DERDE REEKS, (Vijfde gedeelte).

Christus Koningschap en de Staat.

X.

DE STATEN ONDERLING.

Alsoo zegt de HEERE tot zijnen gezinden, tot Gores, wiens rechterhand ik was, om de volkeren voor zijn aangezicht neder te werpen; en ik zal de leedens der koningen ontbinden, om voor zijn aangezicht de deuren te openen, en de poorten zullen niet gesloten worden. Jesaja 45: 1.

Dusver spraken we van het Staatswezen in 't algemeen, zonder te letten op de groote verscheidenheid der Staten en op hun onderling verband. Die verscheidenheid is echter grenzenloos. De drie kleinste Staatjes in Europa zijn Andorra in de Pyreneeën met slechts even 5000 inwoners voor heel het land, San Marino in Noord-Italië met even 9000, en Monaco aan de Riviera met 19000 inwoners; en niettegenstaande de kleinheid van hun oppervlakte en het uiterst geringe aantal van hun bevolking genieten toch alle drie deze Staten zoo goed als volkomen zelfstandigheid, leven onder een eigen Overheid, en staan een enkele zelfs in consulaire verband met het buitenland. Stel daar nu tegenover de reusen-Staten Rusland, China en de Verenigde Staten van Amerika, en geveelt, hoe beide reeksen, al vallen ze onder het één begrip van Staat naam, toch niet in één adem te noemen zijn. Maar ook al laat ge deze miniaturstaatsjes ter zijde, dan nog is in alle werelddelen het verschil tusschen wat men de Groote Mogendheden en de Kleine Staten noemt, hoogveel voor heel den toestand. Het groote complex van ons eigen werelddeel wordt gevormd door zes groote Staten: Duitschland, Rusland, Oostenrijk, Italië, Frankrijk en Engeland. Het zijn deze zes Staten, die zich als de Groote Mogendheden aandienen, en die zich zootoef van hun overmacht bewust zijn, dat ze er aanspraak op maken geheel den toestand van Europa te beheerschen, en niet gedogen, dat er tegen hun wil en buiten hun goedvinden eenige verandering in de bestaande verhoudingen van Europa zou plaats grijpen. Doch om en naast deze zes groote Staten slingeren zich een geheele reeks van kleinere Staten, drie in het Noorden, twee op het Iberisch Schiereiland, vijf in den Balkan, Zwitserland in het hart van Europa, en ons land met België ten Westen. Reeds door dit groot verschil nu in uitgestrektheid en in bevolking vormen deze grotere en deze kleinere Staten, ook afgezien van allerlei ander onderscheid, een geheel verschillend beeld, waarvan de betekenis nog nader bepaald wordt door hun wederzijdsche ligging, hun verband met de zee, hun hulpbronnen en hun sterkte van leger en vloot. Nu heeft men met het oog hierop Europa wel bij een legkaart vergeleken, uit zooveel blokken en blokken gevormd als er kleinere en grotere Staten zijn, maar natuurlijk gaat deze vergelijking slechts in zeer oppervlakkigen zin door, en is integendeel de nu in Europa bestaande toestand de uitkomst van een verleden van eeuwen en is het een geheel complex van oorzaken dat tot de tegenwoordige gesteldheid van ons werelddeel geleid heeft; oorzaken deels van stoffelijke, deels van geestelijke aard, waarin al tezaam zich een hooger bestel openbaard heeft. Reeds op zich zelf hebben de kleine Staten een eigen roeping te vervullen en verschilt deze roeping schier in elk opzicht van de taak, die voor de groote Mogendheden is weggelegd. Een Engelsch Staatsman heeft eens de kleine Staten het zout der natien genoemd, en de historie toont, dat meer dan één kleine Staat voor onze hoogere ontwikkeling meer tot stand bracht, dan een veel minder ontwikkeld land van veel grooter afmetingen. Ieder weet dit van Zwitserland, en nog sterker zelfs trad oudtijds ons eigen land op den voorgrond. Juist de kleinheid van zulk een Staat is oorzaak, dat er zich een geheel ander volksleven vormt; dat er meer wijze ontwikkeling kan zijn; en dat het nationale leven er een sterker aaneengesloten eenheid kon bewaren.

Juist dank zij die ongelijkheid en verscheidenheid leenen nu deze groote en kleine Staten zich, veel beter dan anders het geval zou zijn, tot ineenachakeling. De een mist uit in wat de ander mist. Juist in hun ongelijkheid vullen ze elkaar aan en passen ze in elkaar, en wel zoo, dat bij meer in de toestanden ook deze wederzijdsche verhoudingen zich wijzen, en Europa als een geheel andere gedaante gaat.

vertoonen. Zelfs in de ééne negentiende eeuw is die gedaante op tal van punten geheel gewijzigd. Duitschland en Italië hebben zich aaneengesloten in een Duitische en Italiaansche nationale eenheid, gelijk die vroeger nimmer zoo sterk uitkwam. Op het Balkan-schiereiland daarentegen zijn tal van kleine Staten van het eens zoo machtige Turkije afgebrokkeld; België is van Nederland; nog niet lang geleden Noorwegen van Zweden gescheiden. Zoo heeft in den loop der eeuwen de samenstelling van ons werelddeel schier nooit gerust. Gedurig treedt wijziging van den eerst bestaanden toestand in, engevolg hiervan is volstrekt niet enkel een wijziging in grondgebied, maar in sterker zin nog een wijziging van den invloed, die van den eenen Staat op den anderen en van elken in macht toenemenden Staat op den toestand van heel Europa uitgaat. Nu lijkt dit ons louter geschiedenis, omdat wij van de feiten eerst kennis krijgen als ze plaats grijpen, en omdat wij eerst van achteren de uitwerking van die wijzigingen kunnen waarnemen. Geschiedkundig zien we dus een hoogst belangrijk proces plaatsgrijpen, dat op de algeheele ontwikkeling van het menschelek leven van ver reikenden invloed is. Maar al zien wij de dingen eerst van achteren, nadat ze geschied zijn, toch ligt achter die gestadige wijzigingen uiteraard een plan, een raadsel, een Goddelijk voornemen en bestel, dat zich in den loop der historie verwezenlijkt. De historie loopt niet naar toeval of grill, maar beweegt zich te midden der volken en naties voort in een vooruit afgepaste en uitgediende bedding, waarin ze haar wateren voortstuwt. En niet dat alleen van Hooger hand de richting wordt aangegeven, waarin de voortstuwung zal plaats hebben, maar ook de beekjes, die het water aanvoeren, en de winddruk, die deze wateren voortstuwt, komt van Hooger Hand. Het is onze God die in de historie der volken zijn raad uitvoert, en alle gegevens schept, waardoor die raad zal kunnen worden voleind. Het is heel de historie door gelijk de Heere het in Jesaja 45 van Perzie en Babylon uitspreekt: „Ik heb Gores verwekt in gerechtigheid en al zijn wegen zal ik recht maken, want Ik heb de aarde gemaakt, en Ik heb de menschen daarop geschapen. Ik ben het. Mijn handen hebben den hemel uitgebreid, en aan al luus heit bevelen gegeven.“ (vs. 12:13)

Schijnbaar geschiedt het al, wat de historie ons toont, enkel door menschen, maar feitelijk is heel het wereldtooneel Gods machtige werkplaats, en zijn de vorsten, raadslieden en veldheeren, die de uitkomsten van die veranderingen tot stand brengen, slechts instrumenten in Zijn hand. Niet alleen van de hemelen, maar ook van de aarde geldt, dat „God aan al hun heit bevel heeft gegeven“. Dit nu komt daarin te duidelijker uit, dat hetgeen plaats grijpt, zoo tekenen het logisch gevolg is van wat in een verallgemeend verleden plaats heeft, en wat alsoo de Vorsten en hun raadslieden, die toen handelden, niet in hun macht hadden. Er is in de historie één altoos voortgaande stuwkracht, waarin geheel een reeks van rassen, groepen en geslachten, zonder van elkaar af te weten, de dingen die nu komen, heeft voorbereid. Natuurlijk wie thans leven en aan de historie der volken en Staten arbeiden, kunnen rekening houden met het verleden en zich daaraan aansluiten; en hoe juist ze dit doen, hoe beter hun plannen en voornemens slagen zullen. De mannen daarentegen, die twee, drie en meer eeuwen geleden de dingen hebben voorbereid die nu uitkomen, hebben wel hun verleden en hun eigen tijd gekend, maar niet de toekomst. Die was voor hen onmisbaar. En toch, al sagen zij den band niet die hun eigen doen met den toekomstigen toestand van zaken verbindt, die band bestond toch, en hij bestond niet alleen, maar werd met voorbedachten rade door God geleid, ten einde er een door Hem gewilde toekomst uit te doen voortkomen. En al mag nu een enkel verstand man zekere profetische gave hebben bezeten, om iets van die toekomst te gissen, de wetenschap van wat de toekomst brengen zou, was toch alleen bij den Heere onzen God. Geheel de profetie van Israël ontcent hieraan haar hoogste betekenis. Juist door vooraf den loop dien de dingen nemen zouden, door Zijn profeten aan Israël te laten aanzeggen, heeft God de Heere op geheel den loop der historie beslag gelegd. „Verkondigt en treedt hier toe, alsoo sprak Jehova tot de volken, ja be-radaalslaagt samen: Wie heeft dat laten hooren van ondsheid? Wie heeft dat van toon af verkondigd? Ben ik het niet, die Heere? en er is geen God behalve Mij, een rechtvaardig God, een Heiland, en niemand is er dan Ik“. De heidenen „weten niets“. En het is alleen in Israël dat die God zich openbaart, die zeggen

kan: „Ik ben de Heere die gerechtigheid spreekt, die rechtmatige dingen verkondigt.“ (Jes. 45: 19, 21). Voorts, de mensch maakt de historie, maar hij doet dit alleen in den dienst des Heeren, en, bewust of onbewust, in dien dienst des Heeren werkende en handelende naar Gods vaststaanden raadsel. De Heere onze God neemt geen deel aan de historie der volken, maar Hij kent ook die historie eer ze kwam, omdat ze komt en komen moet naar zijn Goddelijken raadsel. Heeft nu de Vader den Zoon verheerlijkt, en onzen Koning gezet aan Zijn rechterhand, ver boven alle overheid en macht en heerschappij, zoodat hem alle dingen zijn overgegeven en alle macht in den hemel en op de aarde door hem wordt uitgeoefend, dan volgt hieruit, dat ook onze Koning de historie kent, eer ze komt, en ze naar Gods raadsel helpt tot stand brengen. Van God Driëenig is de raadsel der historie, het zijn menschen, die als instrumenten Gods haar helpen voortzetten, maar dit alles geschiedt door vorsten en volken onder de leiding van onzen van God gesalfden Koning, aan wiens voeten het alles onderworpen is, en steeds meer onderworpen wordt.

Vragende naar het Koningschap van Christus in verband met den Staat, hebben wij derhalve niet enkel te letten op de macht die Christus over Vorsten en Staatslieden persoonlijk heeft, noch ook enkel op den geest dien hij in de wet doet opkomen, noch ook uitsluitend op de tegenstellingen die hij door het partijwezen in het hart der volken doet opkomen, en ook niet alleen op den invloed dien hij oefent door het Koloniaal bezit der Christenmogendheden en door de opwaking van het internationaal bewustzijn, maar ook wel ter dege op de verhouding waarin de Staten onderling tot elkander worden geplaatst, en op de historische uitkomst waartoe deze onderlinge verhouding van Staten, zoo groote als kleine, leidt. Er worden tusschen die Staten onderling banden gevlochten van Hooger hand, juist deze gevlochten, dan weer losgemaakt, en straks op andere wijze gevlochten banden, geven wat we noemen de historie der volken. En dit alles gaat toe niet buiten den Christus, maar door zijn toedoen, naar Gods bestel. Zoo is sinds de Hemelvaart van Christus geheel de historie der volken het schouwtooneel van zijn Koninklijke werkzaamheid, iets wat nooit uit het oog mag worden verloren, of de belijdenis van Jesus eigen woord, dat alle dingen hem overgegeven zijn, en dat hij alle macht in den hemel en op deze aarde bezit, gaat geheel te loor. Opmerkelijk is het dan ook, dat Jesus, waar hij het laatste oordeel aankondigde, uitdrukkelijk zegt: „En wanneer de Zoon des menschen zal komen in zijn heerlijkheid, en al de heilige engelen met hem, zoo zal hij zitten op zijn troon en voor hem zullen al de volken vergaderd worden, en hij zal ze vaneenscheiden“.

Recht diep gevoelt men deze hooge leiding in de historie der volken vooral, zoo men let op het rasverschil, dat nog steeds zoo machtig in de historie werkt. Niets springt meer in het oog, dan de groote tegenstelling die nog altoos in Europa bestaat tusschen de dusgenante Latijnsche, Germaansche en Slavische volken. Elk der drie groepen van volken leeft een eigen leven, bezit een eigen karakter, een eigen aard en eigen aanleg, een eigen bestaanswijze, die op heel hun bestaan een eigen stempel drukt. Een Zweed en een Spanjaard, een Duitser en een Rus zijn, men zou bijna zeggen, een geheel ander soort van menschen. Ze verschillen in hun huiselijk leven, in hun religie, in hun levensopvatting, in hun idealen, in hun wijze van doen. Het Zuiden en het Noorden van Europa, het Westen en het Oosten van ons werelddeel vertoonden daardoor steeds een geheel ander levensbeeld, en heel de historie van deze drie groepen, ja, de historie van geheel Europa werd eeuw na eeuw door deze rasverschillen beheerscht. Nu werkt dit onverflauwd na, en bij alle groote gebeurtenissen niet ge telkens weer dit machtig rasverschil uitkomen. Iets wat te sterker spreekt, dat deze drie groepen van naties, zoo men dieper in de historie teruggaat, toch weer hun opkomst uit eenzelfde oorsprong afleiden, zoodat de rasverschillen in Europa veel, veel zwakker zijn, dan de rasverschillen in Azië tusschen de Chinezen en de Indianen, en de rasverschillen in Afrika tusschen de Negeren en de Berbers. We hebben alzo in dit rasverschil met een factor der historie te doen, die naar alle zijden invloed oefent, en zelfs in dezelfde groepen weer historische variaties schep, b. v. tusschen de Spanjaarden en Italianen, tusschen de Franschen en Portugezen, en zoo ook tusschen de Scandinavische volken en de

volken van Germaansche herkomst in enger zin. Nu hebben deze rasverschillen zich vastgezet in overoude tijden, en vank is het historisch zelfs niet meer vast te stellen, wanneer dit rasverschil is ingetreden, vooral niet zoo men ook met de kleine variaties rekening houdt. Toch werd reeds in die overoude tijden, toen deze rasverschillen en variaties pas begonnen te werken, de grond gelegd voor de historie der volken, die eerst na eeuwen zich verwezenlijken zou. Niemand der thans levende vorsten of raadslieden heeft hier iets aan toegebracht. Ze vonden dien bestaanden toestand bij hun optreden. Zelfs met hun volken zijn ze levenslang beheerscht, en worden ze nog beheerscht door toestanden, aan wier tot standkoming ze zelfs niets hoegenaamd hebben toegebracht. Het raakt hier het bloed, en van dat bloed geldt het alle eeuwen door, dat *blood is thicker than water*, d.w.z. het bloed spreekt sterker dan de grootste afstanden die de oceaan schept.

Toch is ook dit bloed- en rasverschil niet bij geval of zonder oorszaak opgekomen. Ook dit diepgaande verschil rust in Gods bestel. Het is God de Heere die het alzo gewild heeft, die het alzo verwezenlijkt heeft, en die het alzo onder de volken deed opkomen, beginnende bij de spraakverwarring van Babel. Hiermee hangt nu wederom saam, dat elk ras, en elke variatie, in zijn eigenaardigheid een eigen roeping ontving, waarin het geheel ons menschelek leven heeft te dienen. Ten gevolge hiervan is het één volk meer praktisch aangelegd, het andere meer intellectueel, een derde meer sentimenteel, een vierde meer aesthetisch, een vijfde meer technisch, een zesde meer actief, een zevende meer mystiek. De Oosterling is meer mystiek van aard, de Duitser meer intellectueel, de Brit meer praktisch, en zoo is ook onder de volken geen eenheid van talent en gave, maar heerscht er een allerwegen zich openbarende verschil en onderscheid. Zoo was het vroeger tusschen de Grieken en Romeinen, tusschen de Phoeniciërs en Egyptenaren, en zoo is het nog steeds tusschen de volken die in Europa en Amerika den toon aangeven. Naarmate nu deze zoo onderscheidene elementen krachtiger of zwakker op geheel het Europeesche leven inwerken, vertoont zich de historie van dit leven in de onderscheidene perioden in een zeer verschillend beeld. Geheel anders was de toestand, toen Spanje den toon aangaf, weer anders toen onder Lodewijk XIV Frankrijk den loop der historie bepaalde, hij werd weer anders toen Engeland zijn stempel op ons leven drukte, en opnieuw namen alle dingen een keer, toen Duitschland zich tot macht verhef en een al doordringender invloed op heel ons Europeesche leven begon uit te oefenen. Alles hing en hangt alzo van den loop der historie af, welk volk, met welk talent begaafd, in een bepaalde periode der geschiedenis vooraan staat en zijn hoog gezag in de weegschaal werpt. De Franse geest werkt geheel anders dan de Spaansche, de Engelschen oefenen een geheel anderen invloed dan de Franschen, en nu weer is 't de Duitse geest die toongevend werd, op een geheel ander register speelde. En nu werkt zeer zeker ook hier de mensch in mede, maar toch ook hier nooit anders dan als instrument, en wel als instrument in den dienst van een Hoogere Macht, die ongezien alle dingen leidt en beheerscht. Steeds is derhalve de eigenlijke werker van de historie niet hier beneden, maar daarboven, en het groote werk, dat van Hooger hand op aarde wordt verricht, is niet een telkens nieuwe opzet, maar een doorlopend werken, dat reeds voor eeuwen voorbereidde, wat nu uitkomt.

Nog sterker spreekt dit, zoo ge rekent met de machtige gebeurtenissen, die in Europa's historie den grootsten keer tot stand brachten. Denk slechts aan de Volksverhuizing, die den val van het oude Romeinsche Keizerrijk tengevolge had, en den grond gelegd heeft voor de opkomst der meeste Staten in ons werelddeel. Onder de volken die toentertijd uit Azië Europa binnentrokken, was een algemeene beweging ontstaan, om het werelddeel, waarin ze geboren waren, te verlaten, en naar het ongekende Europa heen te trekken. Wie nu heeft deze volken daartoe gebracht, niet één volk, maar heel een groep van volkeren, zoo dat het één achter het andere optoog? Wat wisten die volkeren van Europa af? wat schouk hun waarborg dat ze niet door de Romeinsche legioenen zouden verpletterd worden? Er moest onder die volkeren een nieuwe geest zijn opgekomen, die hun vroeger vreemd was, die geest moet allen tegelijk hebben aangegrepen, en in hen tot een onweerstaanbaren drang zijn geworden, waaraan

ten slotte geen enkele stam meer weerstand kon bieden. Waar ze juist heen zouden trekken, ze wisten het niet. Het één volk schoof achter het andere op, en in Europa binnengetrokken, hebben ze zich tot diep in Spanje en tot hoog in het Noorden verbreid en verspreid, zonder te weten waar ze zich duurzaam vestigen zouden. Er moet dan wel van Hooger hand een geest in deze volkeren zijn uitgezonden, om ze tot dien tocht naar het ongekende land te prikkelen; en toont nu de uitkomst, dat deze Volksverhuizing tot in verre toekomst over het lot van Europa beslist heeft, dan moet ook hierin hooger raadsel zijn uitgevoerd en een stuk uit het Goddelijk plan der historie zijn volvoerd. Van den strijd met den Islam en de daaruit opgekomen Kruistochten kan hetzelfde gezegd. Waren de Turken bij hun inval in Europa niet gestuit en de Islam niet uit Spanje weer teruggedrongen, heel Christus' Kerk zou gevern hebben gelopen om uitgeroeid te worden, gelijk ze in West-Azië en op de Noord-kust van Afrika, waar ze eens zoo machtig bloeide, feitelijk uitgeroeid is. Vooral nu de Kruistochten ook al mislukten ze wat den uitslag betreft, hebben onder de Christenheid van die dagen dat besef van eenheid en van plicht tot samenwerking doen opleven, dat aan Christus Kerk in Europa den triomf over den Islam verzekerd heeft. Maar ook weer in die Kruistochten sprak een algemeen plan, dat op schier onverklaarbare wijze, op eenmaal de Christenheid in het grooter deel van Europa aangreep; iets wat wederom zonder inwerking van een hooger geest voor ons niet te verklaren is.

Ook in de dagen der Reformatie trekt het onwillekeurig de aandacht, hoe de Reformatie juist het meest gereeden ingang vond in die landen en staten, op wie juist in die tijden de machtspositie in Europa overging. Spanje, dat fel tegen de Reformatie gekant was, begon juist in die dagen van zijn hooge macht al te dalen, terwijl omgekeerd ons land en Engeland, die gunstig aan de Reformatie gezind waren, den toon begonnen aan te geven. In het algemeen kan men zeggen, dat aan het einde der Middeleeuwen de hegemonie zich van het Zuiden van Europa naar het Noorden verplaatst, en nu trekt het toch vanzelf de aandacht dat het Zuiden tegen de Reformatie gekant was, terwijl juist de volken van het Noorden, die in macht wiesen, zich voor den geest der Reformatie ontsloten. Alleen in Frankrijk, dat gemengd was uit Latijnsche en Germaansche stammen, hield de oude macht nog stand, en de Bartholomeusnacht zegt ons, wat van die zijde te duchten was. Maar al hield Frankrijk tot in de dagen van Napoleon zijn gezag over Europa nog staande, thans ziet toch ieder hoe ook voor Frankrijk de ure der decadentie geslagen heeft, en hoe het de noordelijke Staten van Europa zijn, die met de Amerikaanse Unie over het lot der volken beschikken. In dit alles nu zijn schikkingen, regelingen, ordeningen voor het verloop der historie, die ons van achter zoo duidelijk toonen, hoe dit alles door een Hooger Macht geleid is. Het moest alles zoo loopen als het metterdaad gelopen is, om ons tot de uitkomst te doen geraken, die we thans voor ons zien. Het is thans een complex van prachtige kristallen, naar vaste ordening uit de wateren gelijk ze vloeiden, geschoten zijn. Zie nu hoe bij en onder dit alles het heel de historie van Europa door steeds Christus Kerk is, waarom de worsteling gaat; hoe de Volksverhuizing het groote middel was om al de volken die Europa binnentrokken, eeuw na eeuw, Ulfilas, de bisschop der Visi-Goten vooraan, onder het Sacrament van den Doop te brengen; hoe de Kruistochten en heel de strijd tegen den Islam en voor den triomf van het Kruis ging, en hoe in de 16e eeuw de zuivering van Christus Kerk geheel den politieken toestand beheerschte; ja hoe ook thans weer de tegenstelling tusschen de Christelijke en de humanistische beginselen onder alle volken de geesten splitst; en ge kunt u niet onttrekken aan de vaste conclusie, dat het Christus onze Koning is, die in dit alles de voorbereiding van het Koninkrijk der hemelen steeds verder heeft voortgezet. Wij zouden dit uit ons zelf niet weten, en zonder meer zouden wij tot geen andere conclusie kunnen geraken, dan dat Gods voorzienigheid bestel dit alles tot historie heeft gemaakt. Het hoe? zou voor ons verborgen zijn gebleven. Nu daarentegen Jesus zelf zich over den loop der toekomstige historie heeft uitgesproken, en de groote lijnen ervan ons uitstippelde, door zijn apostelen deze lijnen nog scherper liet insinueren, en nu het op grond hiervan onder ons vast staat, dat de Vader alle dingen door Christus onzen Koning regeert, — nu zou het tegen het Woord van God indruischen, zoo we het Koningschap van Christus alleen tot zijn Kerk

